

פרוטוקול מס' 87
מישיבת ועדת החינוך והתרבות
יום רביעי, כ' בסיוון התשנ"ז (25 ביוני 1997), שעה 09:00.

נכחו:

חברי הוועדה: עמנואל זיסמן - היו"ר
אפי אושעיה
שלמה בן עמי
צבי ויינברג

מוזמנים:

-	עו"ד דורית מורג	-	משרד החינוך והתרבות
-	יאיר מעיין	-	משרד ראש הממשלה
-	עו"ד עמי ברקוביץ'	-	משרד המשפטים
-	עפרי בן-אריה	-	משרד האוצר
-	נפתלי וייטמן	-	מזכיר המועצה להשכלה גבוהה
-	יעל סימנטוב	-	תקציבאית, המועצה להשכלה גבוהה
-	חנה רויין	-	מנהלת מרכז רישום של אוני' ירושלים, ור"ה
-	יעל אנדורן	-	אגף תקציבים

היועץ המשפטי: משה בוטון

מנהלת הוועדה: יהודית גידלי

קצרנית: רויטל יפרח

סדר-היום: הצעת חוק המועצה להשכלה גבוהה (תיקון) - סיוע לתלמידים), התשנ"ז-1996 - ח"כ אפי אושעיה.

=====

הצעת חוק המועצה להשכלה גבוהה
(תיקון - סיוע לתלמידים), התשנ"ז-1996 - ח"כ אפי אושעיה.

היו"ר עמנואל זיסמן:

אני מתכבד לפתוח את הישיבה.

אפי אושעיה:

אני מבקש להודות על המהירות בה העלית נושא זה בוועדה. אני רואה בנושא זה חשיבות גדולה מאוד. הצעת החוק מונחת לפני כל החברים היושבים כאן. איני רוצה להרבות במילים על חשיבות ההשכלה הגבוהה ומה שקורה בארץ לעומת העולם. יושבים כאן אנשי מקצוע וכולם מכירים את הנושא.

לאחר שהתפרסם הסקר של משרד הפנים לגבי המצב הסוציאקונומי של 187 ישובים במדינת ישראל, התברר לי שהמצב בישוב אור עקיבא אותו ליוויתי במשך שנים ארוכות כמנהל המחלקה לקהילה של ההסתדרות בכי רע. באור עקיבא, שמדינת ישראל השקיעה בו 400 מיליון שקל לתשתיות פיטיות והקמת אזורי תעשייה בקרנות עידוד כאלה ואחרות, עלתה האבטלה מעל למוצע הארצי משום שכל אזורי התעשייה שהוקמו שם הם מתקדמים מאוד, מפעלי הייטק ולתושבי אור עקיבא אין את הכוחות המקצועיים ואת ההשכלה המתאימה לעבוד במפעלים האלה.

כתוצאה מהקמת המפעלים הללו, התגברה אכזבתם של תושבי אור עקיבא וכן גברה ההתמרמרות על שלא היו להם הכלים המתאימים לעבוד במפעלים האלה. העולים והעולות מרוסיה ואנשי עדות המזרח הוותיקים בישוב, הפכו שוב לשואבי המיס וחוטבי העצים של הגבירים שבאו מתל-אביב "כאילו" לספק תעסוקה לאנשי אור עקיבא. רוב העובדים במפעלים הם מאזור תל-אביב, רעננה, כפר סבא ולא אנשי אור עקיבא.

אני לא רוצה לדבר על חשיבות ההשכלה לסגירת פערים. אני חייב לומר לכם באופן אישי שאני עצמי בא משכונה קשה בנתניה, ולצערי הרב כבן בכור למשפחה נמנע ממני ללמוד במוסד אקדמאי בגלל שלא היו לי המשאבים המתאימים.

בהצעת החוק שלי אני מדבר על שכונות שיקום ועיירות פיתוח. במרבית שכונות השיקום ועיירות הפיתוח אין כוחות ואין הנהלות ציבוריות להשגת הכספים. מי שלא מקורבים ולא קשורים במחינה פוליטית כזו או אחרת, לא מקבלים את המילגות והם זקוקים לעזרה הנדרשת לצורך השלמת השכלתם. לכן היגשתי את הצעת החוק הזו.

הנושא ידוע ומוכר לכולם. סגן שר החינוך הביע את התנגדות הממשלה במליאה ונימק את התנגדותו לא בחוסר משאבים כספיים אלא בטענה המוזרה משהו שיש בשכונות השיקום ועיירות הפיתוח גם אנשים עשירים שלא יכולים להיכלל בהצעת חוק מהסוג הזה. לא היתה כל התנגדות מצד סגן השר לעצם העניין ולחשיבות הנושא של הפניית משאבים כספיים לטובת נושא חשוב כל כך. לא הייתי רוצה שבשכונת המצוקה בה אני גר יהיו רק בעד מסכנים. אם

יש בשכונה עשירים, צריך לתת להם סיבה להישאר בה. אם יש שם אנשים חזקים הייתי רוצה שישארו. לא הייתי רוצה שמישהו ינסה לבודד אותי ולקבוע שזו שכונה של מסכנים, ורק אם אתה מסכן אתה ראוי לקבל עזרה ויכול לקבל תמיכה מהסוג הזה.

הי"ר עמנואל זיסמן:

יש כמה הצעות חוק בנושא ואני מקווה שנשמע היום גם את הצעת החוק של חבר הכנסת שלמה בן-עמי ושל חבר הכנסת יהודה לנקרי ונאחד אותן. הצעתו של חבר הכנסת בן-עמי כוללת את ההצעה של חבר הכנסת אושעיה ולכן פתחתי בדיון היום על מנת לקדם את הדברים כי לדעתי יש לאחד את הכוחות מאחר והמטרה כה חשובה.

נפתלי וייטמן:

העמדה של המועצה להשכלה גבוהה היא בעצם העמדה של הוועדה לתכנון ותקצוב של המועצה להשכלה גבוהה המתנגדת להצעת החוק. אחד הנימוקים הוא שהאוכלוסיה באזורי פיתוח ובאזורים שמצויינים בהצעה היא מגוונת. לצד משפחות רבות שסובלות ממצוקה כלכלית יש גם משפחות מצב כלכלי סביר ואולי אף גבוה. הדבר יכול ליצור עיוות בכך שהמדינה תפנה ממשאביה לתמוך בסטודנטים ממשפחות אמידות רק בשל השתייכותם למקום מבחינה גיאוגרפית.

אני רוצה לציין, שמשרד החינוך יחד עם הוועדה לתכנון ותקצוב של המועצה להשכלה גבוהה מעמידים מדי שנה קרן הלוואות ומענקים, שניתנים לסטודנטים על בסיס של צבירת ניקוד כתוצאה מעמידה במיגוון קריטריונים, לרבות מגורים בשכונות שיקום כמו אזורי עדיפות לאומית אי ובי ומצב סוציאקונומי של הסטודנט, שרות צבאי או לאומי וכולי.

ברצוני להזכיר שעד לשנת תשנ"ה סטודנטים שהתגוררו באזורי עדיפות לאומית ובשכונות שיקום היו זכאים למענקים בגובה של שליש משכר הלימוד. הם זכאים באופן אוטומטי בשל השתייכותם הגיאוגרפית. בשנת תשנ"ו חל שינוי ובוצע מעבר לשיטת הניקוד לקריטריונים וזאת בעקבות פניית הוועדה לביקורת המדינה שטענה שהמצב כפי שהיה, יצר עיוות על ידי כך שמענקים הופנו לא רק לסטודנטים נזקקים אלא לכל סטודנט בשל השתייכותו הגיאוגרפית.

ישנן שיטות נוספות. אזכיר את פרויקט פר"ח שכולס מכירים, שיש בו גם עניין חינוכי ממדרגה ראשונה. מקציבים הרבה מאוד מיליונים. אותו סטודנט שמקבל עזרה הוא בעצמו עוזר לזור הבא של הסטודנטים.

דורית מורג:

משרד החינוך אימץ את עמדת המועצה להשכלה גבוהה.

היו"ר עמנואל זיסמן:

דרך אגב, זה לא שייך באופן ישיר לגוף שאתה מייצג אותו. אם נחליט לפטור את הסטודנטים? מה זה שייך לכם? אתם הצד המהותי. זה עניין של מדיניות הממשלה.

דורית מורג:

זו העמדה שהובעה גם על ידי משרד החינוך והיבחנו אותה בוועדת השרים. כאשר רוצים לחלק את המשאבים כשקיימת מערכת ניקוד אחרת, שחושבים שהיא יותר טובה ויעילה, מן הראוי היה להישאר במערכת הניקוד של המילגות ולא לקיים פטור לפי איזור גאוגרפי. למשרד החינוך אין היום את הנתונים המתאימים והמשאבים הכספיים כדי לקבל הצעת חוק כזו ולכן היתה התנגדות להצעה.

אפי אושעיה:

אם ימצאו המשאבים הכספיים?

היו"ר עמנואל זיסמן:

האם יש עמדה כללית ועקרונית לאוצר בנושא זה? אני מקווה שתקבל היום עוד הצעת חוק חשובה שהזכרתי. האם יש לכם עמדה כל שהיא בנושא?

יעל אנדורנו:

אנו דנו עם נציגי הממשלה בהצעת החוק הזו ולא בהצעתו של חבר הכנסת שלמה בן-עמי. לכן, אין לנו את החומר איתנו כאן ולא התכוננו לדון בו היום.

לגבי הצעתו של חבר הכנסת אושעיה, יש לנו עמדה ברורה שמתבססת על העלות התקציבית. על סמך עמדה זו גם ועדת השרים לחקיקה דחתה את ההצעה. אנחנו חושבים שמנגנון הניקוד הוא מנגנון יותר נכון וברמת המשאבים שקיימת היום בנושא שמסתכמת בערך בכ-100 מיליון שקל, ההקצאה על ידי ניקוד היא נכונה לדעתינו. מילגות וקרן פר"ח ביחד מסתכמות בכ-98 מיליון שקל. לכן, תחת התקציב שקיים היום חשוב שההקצאה הזו תישאר. דעות שהובעו בעבר על ידי הכנסת ועל ידי הוועדה לביקורת המדינה קבעו שההקצאה הזו היא נכונה.

אפי אושעיה:

הכספים ניתנים בלאו הכי. למה אתם רוצים שהאוכלוסיה הזו שהיא חלשה בין כה וכה תהיה תלויה במימסד ולא יגיעו לה תנאים אלה בכבוד על פי החוק? האם זו שיטה? מה המשמעות של הדברים?

יעל אנדרון:

איני יורדת לסוף דעתך, אך אסיים דברי ואנסה לענות לך. היום יש ניקוד שמתבסס בין היתר גם לפי המיקום הגיאוגרפי של התלמיד יחד עם משתנים אחרים שהם מספר הנפשות במשפחה, האם יש מישהו בעל אחוזי נכות, בעלות על דירה וכולי. יש שורה של קריטריונים שהם מרכיבים שונים שמשפיעים על זכאות הסטודנט לקבל מילגה. אין מרכיב אחד, יש מכלול של מרכיבים שמשפיע.

קונקרטי לגבי ההצעה הזו, אנו מעריכים שהעלות שלה תהיה לפחות 200 מיליון שקל וההערכה שמספר הסטודנטים מהאזורים האלה יהיה כ-20 אלף סטודנטים. לכן אנו מעריכים שזו תהיה עלות ההצעה ובשל העלות התקציבית אנו מתנגדים לה.

צבי ויינברג:

לפי הידוע לי, השיטה הנהוגה בארצות הברית שבה יש 200 אוניברסיטאות וקולג'ים ברמה גבוהה, נותנים מילגות לא לפי איזורים גיאוגרפיים אלא כל תלמיד מגיש הצהרה מפורטת על מצבה הכספית של המשפחה. זה תלוי כמובן גם באיכות לימודיו. אם הוא תלמיד טוב או בינוני וכולי. לפי מה ששמענו מנציגי האוניברסיטאות ואחרים האם אין מספיק כסף כדי להשביע רצון של כל תלמיד לא חשוב מאיזה איזור, שמצהיר ומגיש הצהרה מפורטת על הכנסת ההורים וכולי? אני עצמי מילאתי לבנים שלי הלומדים בהרווארד ובסטנפורד דפים על דפים מפורטים ביותר לגבי ההכנסה ועל סמך זה הם קיבלו את המילגות. האם שיטה כזו לא יכולה לספק את הצרכים למילגות לתלמידים שבאים משכבות חלשות?

שלמה בן-עמי:

אני תומך ברוח החוק. לא הייתי רוצה להעלות כרגע את הנושא שלי שלא נדון במליאה. אני חושב שהצעתו של חבר הכנסת אפי אושעיה ראוי שתקודם אם במסגרת רחבה יותר או לגופה. נכון שנוצרת בעייה כאשר אתה קובע מיקום גיאוגרפי, משום שהמיקום הגיאוגרפי לא תמיד קובע גם מצב כלכלי-חברתי. בארץ לצערינו בדרך כלל הוא כן קובע אבל לא באופן אוטומטי.

העניין של מערכת הניקוד והמילגות שקיימת בארץ, צריך להגיע לתקציב של 70 מיליון שקל. אני רואה פגם מסויים בנושא של פר"ח כי מה בעצם אומר פר"ח? הוא אומר שאדם שזקוק מילגה בגלל מצבו החברתי-כלכלי מקבל את המילגה באמצעות פר"ח וגם מתנדב. זאת אומרת ההתנדבות חלה רק על חלשים.

חבר הכנסת ויינברג הזכיר את ארצות הברית. אני לא יודע אם יודע לכם שיש שם משהו חדש לגמרי. ה"הוב סקולר שיפ" זה דבר שהנשיא קלינטון הכניס בקדנציה השניה שלו. אגב, הוב בא ממקום הולדתו של קלינטון. שם זה הולך על בסיס של תקס קרדיט שמיועד למעמד הבינוני ולאן דווקא לשכבות החלשות. כלומר, שבארצות הברית בניגוד למדיניות שלנו אתה יכול לעשות מדיניות רווחה משום שכולם מגישים הצעות מס.

אצלינו זו בעיה ולכן אני מבין את ההתנגדות של האוניברסיטאות לדברים האלה. מדוע האוניברסיטאות מתנגדות בארץ? משום שהן יודעות שכ-18% מתקציב האוניברסיטאות וכ-25% מתקציבי המיכללות זה שכר הלימוד. הם מקבלים את הסכום הזה מהסטודנטים. ברגע שהוא לא יתקבל מהסטודנטים הם יהיו תלויים בממשלה כמו בעניין חוק הבריארות. זאת בעיה מובנת והיא קיימת.

כל אלה הן בעיות שהן בבחינת טיעון נפרד ולא קשורות לשאלה העקרונית שאנו מנסים לקדם כרגע. איך נגן אל האוניברסיטאות מפני הממשלה זו שאלה מכובדת. חשוב שהממשלה לא תעשה להן מה שהיא עושה למערכת הבריארות. הבעיה לא צריכה להיפתר על חשבון העיקרון החשוב שחבר הכנסת אושעיה מעלה כאן.

עקבתי אחרי כתבות שהתפרסמו בעיתון "הארץ" ואני המוס ומופתע מהן. בדור השני ובדור השלישי הפערים מונצחים. יש חפיפה גיאוגרפית שהיא לצערינו גם חפיפה עדתית. צריך לעשות כל דבר ויכול להיות שבמסגרת החוק שלנו אחת ההנחיות של השר היא להתחיל לממש הדרגתית. זה יכול להיות השלב הראשון של המימוש. לכן, יש מקום באינטגרציה לשני הדברים האלה. אנחנו חייבים להתקרב למצב בעולס. אין היום שכר לימוד באוניברסיטאות. עניין שכר הלימוד באוניברסיטאות הולך ומתקבל במערב כחלק מן הזכויות המוקנות של האזרח. יש מקומות שלא מדובר בשכר לימוד אלא באגרות. נכון שהן אגרות גבוהות מאוד. בספרד האגרה מגיעה היום לסדר גודל של אלף דולר בשנה. זה שכר הלימוד. בצרפת שכר הלימוד הוא בחינם. בצרפת יש פטור משכר לימוד פלוס מילגת קיום.

נכון שמדינת הרווחה מגיעה לקשיים. זאת בעיה מכובדת ולכן אני מקבל את עמדותיכם שבמדיניות שעוסקת בקיצוצי תקציב בחינוך יהיה קשה לממש זאת. העמדה שלכם היא לא קונספטואלית ופילוסופית היא תקציבית. בשנה האחרונה אנו נמצאים בקיצוצים. יכול להיות שיום אחד נחליט שהממשלה הולכת להפרטות וההכנסות מהפרטות הולכות לקרן השכלה גבוהה. עושים זאת באנגליה לגבי מערכת החינוך. אני מודע לדבר שצריך למצוא כלים שלובים. אבל כדי שנאבק על הכלים השלובים צריך להאבק קודם כל על העיקרון. אחר כך יהיה קרב. זה ברור מאליו. אנחנו לא רוצים ליפול לפח הפופוליסטי.

אנחנו עוסקים בסטודנטים היחידים בעולס שמגיעים ללימודים כאשר עמיתיו במקום אחר כבר גמרו ללימוד. הם שרתו או ארבע שנים. 70% מהסטודנטים בארץ עושים B.A בחמש שנים. אין דור צעיר שמוענש על ידי הדור המבוגר כפי שהדור הצעיר בארץ מוענש.

מהיכן בעצם נולד שכר לימוד חינם בבית הספר היסודי ומאוחר יותר בבתי הספר התיכוניים? כאשר חברה מגיעה למסקנה שאם תלמיד לא יסיים שמונה שנות לימוד הוא לא יוכל לתפקד בחברה המודרנית. לימים התברר שאין בזה ולא כלום. אם הוא לא יגמור שתיים עשרה שנות לימוד הוא לא יוכל לתפקד בחברה. היום כל אחד יודע שהשכלה גבוהה היא המבוא לחיים. גם אם אתה רוצה להיות פקיד בבנק עליך להיות בעל השכלה גבוהה.

אם נלך לחקיקה הזו נמצא את עצמינו הולכים בתוך גל כלל עולמי. נכון שגם במדינת הרוחה יש כל מיני מאבקים. אבל צריך להכניס את ישראל למערכת החוקים המתקדמת בעולם בתחום הזה. ברור שהשכלה גבוהה היא משאב אנושי והיא חיונית. אנחנו מקבלים היום בוגר B.A בגיל 27. הדבר הזה לא טוב. הוא מתקדם לתארים גבוהים בגיל מאוד מבוגר ויכול להיות שבמאבקים שיהיו או בדיונים שיהיו בוועדה נוכל להגיע למשל להחלטה שאם אתה רוצה שכר לימוד חינם סיים את התואר בשלוש שנים. אולי נמצא את עצמינו חוסכים. ניתן לקבוע כל מיני קביעות כולל הקביעה שב"הוב סקולר שיפ". תקבל תקס קרדיט בשנה הראשונה בקולג' אם תסיים לימודיך במוצע ציון 8.

עקרונית, אינני מתנגד לדברים האלה. הם יהיו נושאים לדיון. אנו צריכים לעשות אפ גריידינג של הייחוס שלנו כלפי הסטודנטים.

עמי ברקוביץ:

אני רוצה להתייחס להצעה הזו ולא להצעות אחרות. ההצעה הזו מנסה לקדם שכבות מצוקה. ההפניות בגוף ההצעה מבוססות על חוקים אחרים ששם הזכאות נמדדת לפי קריטריונים אחרים של מיקום גיאוגרפי, של רצון לתמרץ אוכלוסייה. נוצר מצב, שההצעה הזו שמנסה לקדם שכבות מצוקה היא בעייתית.

רק כדי לסבר את האוזן, ההפנייה לחוק פיצויי פיטורין תביא לכך שיכללו ישובים שונים כמו אילת, ערד, טבריה ורד הגליל וכפר ורדים. זה נראה לי גורף בצורה מאוד משמעותית. אני לא מדבר על העיקרון הכללי שדיברתם עליו קודם.

היו"ר עמנואל זיסמן:

אתה רוצה לומר שיש שכונות ששם יותר עניים מאשר בחלק מעיירות הפיתוח? זה נכון.

חנה רוני:

רציתי להעיר מספר הערות לגבי דברים שנאמרו פה. בפרוייקט פר"ח יכול לקחת חלק כל אחד. לא בגלל שהסטודנט עני מקבלים אותו לפר"ח. יש עוד שאלות נוספות שבזקקים כמו: האם באמת יש לו מוטיבציה לעזור וכולי. ידוע שלאנשים נזקקים טוב לתת לאחרים. אם יש סטודנטים שמוכנים לתת ולקבל תבוא עליהם הברכה.

אגב, קיימת קרן מאוד גדולה שנקראת קרן "אייסף".

בקשר לנטייה בעולם, אין ספק שכולנו כולל המוסדות להשכלה גבוהה היינו רוצים שיהיה שכר לימוד חינם. זה עניין של עדיפויות המדינה שלא אנו נוכל לקבוע אותן. יש ארצות בהן שכר הלימוד הוא בחינם ויש ארצות שבהן משלמים. יש ארצות שזה היה חינם אך מן הצד לוקחים די הרבה כסף. בצרפת היה גל מאוד גדול שהתנגד לכך שלא משלמים כסף.

כדאי לשים לב לכך שאין בארץ אוכלוסיה מאוד גדולה שרוצה ללמוד ולא יכולה לעשות זאת בגלל חוסר כסף. זה איננו נכון. יש לנו מכינות שמספקות הוראה ומילגות מחייה. המכינות האלה ריקות. אנו משוועים לתלמידים כאלה שאין להם בגרות ואין להם כסף ואנו מוכנים לתת להם הכל. לא בודקים אם התלמידים טעוני טיפוח או לא. כלומר, לאמיתו של דבר אין לנו מספיק אוכלוסיה כזו. יכול להיות שלמכינות יש בעייה. נכון שהמכינה באוניברסיטת תל-אביב מלאה אך לא בטעוני טיפוח. הטכניון מלא גם הוא לא בטעוני טיפוח.

אפי אושעיה:

מי אלה אותם טעוני טיפוח שאת מדברת עליהם? מה איכפת לך אם המדינה תממן את שכר הלימוד שלי אם ארצה ללמוד באוניברסיטה?

חנה רוינ:

אמרתי שנשמח אם המדינה תוכל לממן את שכר הלימוד של כולם.

אפי אושעיה:

מי הם טעוני הטיפוח? הדפוקים? אלה עם הקרניים והזנב? מי הם אלה מעיירות הפיתוח? את ההורים שלי זרקו למקום נידח בדרום הארץ ולא היה להם כסף לשלוח אותי ללמוד. אני טעון טיפוח בגלל זה? היתה לי בעיה כלכלית.

חנה רוינ:

אני לא המצאתי את המושג טעון טיפוח. איך אתה רוצה שאגדיר את האוכלוסיה הזו? במכינה אנו צמאים לאנשים שבאים ממקומות כאלה. מוכנים לתת להם הכל.

שלמה בן-עמי:

אין זה משובב נפש כלל וכלל שבחור שבילה ארבע שנים בלבנון יתחיל להתרוצץ עם תלוש המשכורת של אביו.

חנה רוינ:

נכון. אז מה עשו אותם סטודנטים? שינו את כתובתם ושכרו חדר וזה די בעייתי. מבחינתנו כל אוכלוסיה שמישהו יממן אותה אנחנו רק נברך על כך. בתור מי שעובדת בנושאים האלה שנים רבות אני רוצה לומר באחריות מלאה שלא היה סטודנט שהגיע אלינו לאוניברסיטה העברית ולא סיים את לימודיו בגלל מצב כספי. יש לנו מדור סיוע ואנו מכירים את הסטודנטים. אני יכולה להביא רשימות עם כל המצב הכספי של האנשים. אנו לא ניתן לסטודנט ליפול בגלל שהוא מעיירת פיתוח או בגלל שאין לו כסף. הבעיה שלחלק גדול מאותם סטודנטים קשה להתמודד עם הלימודים.

נפתלי וייטמן:

אני מאמין למרות שאין לי נתונים מדוייקים, שאין הרבה סטודנטים שלא לומדים בגלל שכר הלימוד. כדאי אולי להזכיר שהפריסה החדשה של המוסדות להשכלה גבוהה ושל המיכללות האקדמיות החדשות והטובות בכל רחבי הארץ כמו בתל-חי ובעמק יזרעאל שקיבלו הכרה בשבוע שעבר, תעזור לא מעט.

אפי אנשטיה:

אני לא מבין את העמדה של משרד החינוך ושל הוועדה לתכנון ותקצוב של המועצה להשכלה גבוהה שהביעו התנגדות מטעמים זרים ומוזרים. אני מבין את עמדת האוצר שאומר: אין כסף. אם אין כסף נצטרך להציע פיתרונות אחרים. אילו הייתי יודע שהצעת החוק של חבר הכנסת שלמה בן-עמי ושל חבר הכנסת יהודה לנקרי יכולות לעבור, הייתי מבטל את הצעת החוק הזו בזה הרגע והייתי מברך על הצעותיהם.

היות ואני מאמין שהדברים לא כל כך קלים ואני יודע שמדינת ישראל מקצה היום כמעט 100 מיליון שקל לעידוד אוכלוסיות כאלה ואחרות, ומבדיקה שעשיתי עם אנשים מהאוצר ואחרים מסתבר שהעלות הכספית של כל הנושא הזה בשנה הראשונה תהיה בין 5-10 מיליון שקל במקרה הגרוע. יעברו כמה שנים עד שזה יגיע לסכומים בהם המדינה לא תוכל לעמוד.

לצערי הרב לא רבים הקופצים בגלל סף קריטריונים שירצו ללכת ללמוד ולעמוד בכל הקריטריונים. אני מודע לזה שבהצעת החוק הזו יש פגם. יש אוכלוסיות חלשות גם בהרצליה וגם בתל-אביב ובכפר-סבא וצריך למצוא פיתרונות גם לאנשים האלה. ידוע לי שהמדינה לא יכולה לספק את רצונות כולם. אני מקבל את דבריו של חבר הכנסת הפרופסור שלמה בן-עמי שאולי נתחיל עם אלה ולאחר מכן נרחיב את המעגל. זו הצעה מצויינת. הלוואי והיא תתקבל.

אני הבאתי את הדוגמא של אור עקיבא. מדינת ישראל תחסוך הרבה מאוד כסף אם תדאג שרמת ההשכלה של האנשים האלה תעלה. אז לא יצטרכו לשלם ל-11% דמי אבטלה, ולא לשלם את כל תשלומי הרווחה והסעד שניתנים שם. אם נבדוק, נראה שזה עולה לנו פי כמה וכמה מהעלות שייתנו להשכלה. הגיע הזמן להוציא את האנשים האלו מהמסגרות הקיימות. אני לא רוצה להשתמש במונחים קשים. סלחי לי גברת רויך על שהתפרצתי קודם.

חנה רויך:

אני לא כועסת. אני מוכנה לעשות איתך הסכם. תביא לי מחר 20 אנשים מאור עקיבא שאני מניחה שחסר להם פה ושם ציון בבגרות, ואני מבטיחה לך שהם מתקבלים כולם למכינה שלנו עם מילגות.

אפי אנשטיה:

אני מודה לך על נדיבות ליבך. סיפרתי שלא הלכתי ללמוד כי להורי לא היה כסף לשלם את הנסיעה לאוניברסיטת תל-אביב. הגיע הזמן שמדינת ישראל

תפתור את בעיות האוכלוסיות שאני נכלל בתוכן. הייתי ראש פרויקט שיקום שכונות בנתניה והאזור. מחלקים את המילגות לסטודנטים על פי קריטריונים פוליטיים ברורים והשתייכויות לקבוצות לחץ כאלה ואחרות.

חנה רוין:

אל תאשים אותנו.

אפי אושעיה:

אני לא מאשים אף אחד. אני הייתי שם. אני מאשים את עצמי ולא אחרים. אני אומר שאת תופעות התלות בממסד צריך לעקור אחת ולתמיד. הכספים ניתנים בלאו הכי. בואו נשתמש במה שניתן ונגדיר את האוכלוסיות שאנו רוצים לתת להן ונלך עם זה שיהיה חופשי לכל.

צבי וינברג:

אומרת גברת חנה רוין שאין תלמיד שרוצה ללמוד ולא מקבל תמיכה בשכר לימוד וכולי. זאת אומרת שהיא טוענת שאין כל בעיה.

אפי אושעיה:

אם דבריה אכן נכונים ואני מאמין כך, אז יש משאבים ויש הכל. לכן, תן את הכסף למסגרת שהמדינה תקבע. זה מצויין. אם כולם יכולים זאת אומרת שהכספים האלה קיימים. בא ניתן אותם.

יעל אנדורן:

יש לנו לפנינו את הקריטריונים. אם חבר הכנסת אושעיה חושב שהם לא שיוויוניים נשמח להעביר אותם לחברי הוועדה שיראו בדיוק איך מחולקות המילגות. יש קריטריונים אחידים ושיוויוניים וכל החברים יכולים לקבל אותם.

דיבר חבר הכנסת אושעיה על סכום של 5-10 מיליון שקל שנאמרו על ידי גורמים מהאוצר. כיוון שאני מייצגת את משרד האוצר ואני לא מכירה את המספרים האלה אשמח לראות איך הגיעו להערכה של 5 מיליון שקלים.

אפי אושעיה:

על פי מספר הבוגרים שעומדים בסטנדרטים להתקבל לאוניברסיטאות העלות לא כל כך גדולה. אם תעשו את ההערכות על פי מספר הבוגרים שיכולים להתקבל לאוניברסיטאות תראו שזו התוצאה.

משה בוטון:

רציתי להדגיש שמול כל חקיקה כזו הוועדה צריכה להיות מודעת להתפתחות הפסיקה של בית המשפט העליון בעקבות חוקי היסוד שהתקבלו לאחרונה. עיקרון השיוויון שהיא זכות יסוד, לא תיפגע על ידי החוק. אני

מפנה את תשומת לב הוועדה לכך שהיא צריכה לתת זעתה לכך שהפגיעה בשיוויון מותרת אם לתכלית ראוייה ובמידה שעונה על הנדרש. יש הרבה מאוד חוקים שהתקבלו לפני שהתקבלו חוקי היסוד והם עדיין בתוקף. יש בהם פגיעה בחוקי היסוד אבל הם ימשיכו להתקיים עוד שנתיים למשל ואז הם יתבטלו אם לא יתקנו אותם. על הוועדה והכנסת להיות מודעים לנושא של זכות היסוד של פגיעה בשיוויון שלא תהיה במידה שאינה עונה על הנדרש ובתכלית ראוייה ולהביא זאת בחשבון.

שלמה בן-עמי:

כל מי שדיבר בשם משרדי הממשלה או גופים אחרים לא עסק בעניין הקונספטואלי. דנו על העניין התקציבי. מתוך הסל התקציבי הקיים אי אפשר לתבוע ממשד החינוך והאוניברסיטאות ליספוג את העלויות האלה. זה ברור מאלי.

לגבי אותם אנשים שיכולים לממן לעצמם שכר לימוד ויהנו מההטבות. יש להסתכל על העניין מזווית נוספת. האנשים האלה הם גם משלמי המיסים הגבוהים יותר. הם והוריהם. צריך ליצור מצב שבו אותו חלק בחברה הישראלית שנושא על כתפיו את עיקר התקציב גם יחוש שהוא מקבל. יש לזה משמעות מרחיקת לכת. אם אני צריך לקחת מבן אדם חמישה שקלים ולתת לו בתמורה אפס בשרותי חברה או לקחת ממנו עשרה שקלים ולתת לו חמישה אני מעדיף את האפשרות הזו. יש לזה משמעות מרחיקת לכת לגבי הסולידריות בין החלקים בחברה הישראלית. הם משלמים את המיסים. בגלל שהם משלמים הכי הרבה מיסים אומר לו שיש לו כסף ואני לא רוצה לתת לו הטבות? אני רוצה לתת לו כי מהמיסים של אותו אדם אני מממן את הייתר. יש לזה משמעויות בכל מיני כיוונים.

יאיר מעין:

ההטבות שאנו נותנים לאזורי העדיפות הלאומית מתחלקים לשני סוגים. הסוג האחד הן הטבות שנותנים כדי לתמרץ תושבים חדשים לגור באזורי התיישבות מועדפים. הסוג השני היא אותה אוכלוסיה שגרה באזורי העדיפות. למשל בערבה, מרחק של שעתיים נסיעה מקופת חולים קרובה או מבית חולים קרוב או כספומט, צריך לתת לתושבים הטבות כספיות כדי להקל ולאזן את המרחק.

האוכלוסיות שגרות בערי הפיתוח מקבלות הרבה הטבות כדי להוזיל עלויות. ההטבות ניתנות באופן שווה בכל המקומות. יש היום כוונה שחלק מההטבות הניתנות באזורי העדיפות הלאומית לא ינתנו באזורים בעלי רמה סוציו-אקונומית גבוהה מאוד. אתן דוגמה חריגה לגבי הישוב עומר למשל השכר הממוצע שם לנפש הוא קרוב ל-3,000 שקל ולכאורה יכולים לקבל שם פטור מתשלום לגן ילדים. את ההטבות למעמד הסוציו-אקונומי הגבוה ביותר יש לבטל. הייתי אומר שגם בהצעה זו צריך לעשות שיכלול דומה כדי שההטבות יגיעו רק לאותן ערי פיתוח כמו דימונה, אופקים, ירוחם ולא יגיעו לעומר ולהבים כי הם יסתדרו גם ללא ההטבות.

פטור מלא גורף אחריו חוסר רצינות של אנשים הרוצים להרשם ללימודים וזה מגדיל בכמויות רבות את האנשים שיכנסו לאוניברסיטאות. לכן, יש

לעשות פטור מלא בדומה למה שעושים בגני ילדים. שכר הלימוד בגני הילדים מדורג. 10% מימון הוא הפטור המלא. כלומר גם בנושא של האוניברסיטאות יש לעשות דבר דומה. שלא יהיה פטור מלא לפי השכר של ההורים או של הסטודנט עצמו.

היו"ר עמנואל זיסמן:

ידוע לך שיש דרישה שהלימוד בגני הילדים יהיה בחינם? מאז שנת 1948 חלו תמורות במדינת ישראל. אתה צריך לתת הכל בחינם ולעודד מקצועות וענפים בעלי הכנסות.

היו"ר עמנואל זיסמן:

כבר כמה שנים שכר הלימוד מוקפא למעשה. הוא רק מעודכן. מדוע זה קורה? צריך להיות מימון ציבורי לכל. צריכות להיות הטבות והקלות למעוטי היכולת, לאנשים שיכולים להועיל בכיווני התפתחות שונים במשק וכולי.

ביום ראשון בערב נכחתי בטקס הענקת מילגות של המועצה האזורית דרום השרון. נכנסתי למושב גבעת-חן שהיה פעם מקום נידח. היום גבעת-חן היא שכונת וילות יוקרתית במרחק של 200 מטרים מרחובה הראשי של רעננה. מי נותן את המילגות? המועצה. זאת אומרת שיש כספי ציבור. צריך לעשות ריכוז של כל הכסף הציבורי הזה אחת ולתמיד. יש לעשות סדר. אנו רוצים ללכת על משהו שנותן עדיפויות וקדימויות לסוגי האוכלוסיה אך יחד עם זאת לא להנציח את המצב הקיים.

ברצוני לסכם את הישיבה. הצעת חוק זו משמעותית וזו הצעה שעברה קריאה ראשונה בכנסת. אבל נדמה לי שצריך לאחד בין כל הצעות החוק ולקראת שנת הלימודים להגיע להתקדמות בתחום החקיקה תוך תיאום, שיתוף פעולה והתחשבות בכל הגורמים ובאוצר. לכן, מאוד חשוב לשמוע מה תהיה עמדת האוצר. אני מתכוון לפני סוף יולי להתקדם צעד נוסף. אני נועל את הישיבה. תודה לכולם.

(הישיבה ננעלה בשעה 10:05)